

el a déli végek népének jelentős része, éppen a nagy török támadás küszöbén. Verancsics délszláv származású volt, így közlését hitelesnek kell tekintenünk. Milyen félelmetes vérbosszú indult már Temesvár előtt, szinte tervszerű népusztítás! Ugyancsak Verancsictól tudjuk, hogy a bosszú a Temesvár alatt történt népirtás után sem akart megállani, és csaknem áldozatul esett Szeged városa. Midőn „ez a dolog (ti. a forradalom) hogy mind lecsendesedett volna, az király Bornemiszája János nagy haddal Madarasra szálla”. Megjelentek nála a Délvidéket végigperzselő rác és magyar hadak kapitányai, és „kivánságok vala: hogy az urak Nagyszegedet adnák nekik kobzásra szolgálatjokért, ők azon megilgiedninek. Kin az urak sokat tanácskoznak, mit kellene tenniük. Mert ezt forgatnak vala: az Szeged nagy város Magyarországnak; más pedig hogy király fő városa volna: nem engedék”. A „kobzás” szabad prédát jelentett volna, tehát a város félelmetes romlását, népének talán soha jóvá nem tehető fogyatkozását. Végül is az mentette meg Szegedet, hogy királyi város volt.

Tudott minderről Taurinus is? Feltétlenül, mivel költeménye jól értesült-ségéről tanúskodik, de nem akart, vagy nem merészelt a „kényes” anyaghoz nyúlni. Ám arról se feledkezzünk meg, hogy elsősorban a klasszikus örökség újjáélesztését tartotta irodalomnak, s már írói „alapállása” folytán sem vállalkozhatott a valóság következetes ábrázolására. Verancsics nem volt szépíró, egyelőre adatokat gyűjtött magyar történelmének megírására, de már ez a gyűjtés is remek irodalmi nyersanyag, azzá teszi a közvetlen élmény feljajdulása, illetve a történelem titkait leleplező bátorsága. Taurinusból éppen ezek az erények hiányoztak.

Dózsa táborából nem hiányoztak a barátok, papok és deákok, tehát az értelmiségiek, s aligha pusztultak el valamennyien. Miként magyarazzuk, hogy az írástudó szemtanúk nem hagytak reánk emléket? És mi lehet az oka annak, hogy Dózsa és forradalma nem kapott helyet népköltészetünkben? Foglalkozunk előbb az utóbbi kérdéssel. A bosszú annyira irgalmatlan volt, anyyi ember pusztult el, szenvedett tömegek szeme láttára kínhalált vagy megcsonkítást, a nép egyetemét oly mélyre tiporták, hogy a nagy élmény a lélek legmélyebb rejtekébe temetkezett, és sírja fölött a rettenet örködött. Ami pedig a forradalomban részt vett „értelmiségieket” illeti, alapos okuk volt arra, hogy bujdosásnak adják fejüket, vagy új környezetbe menekülve holtig hallgassanak. Némelyek külföldre futottak, s aligha támadt kedvük visszatérni. Ezért hiányzik a parasztforradalom krónikája, balladafüzére, igazi epósa, a múltat megörökítő és visszahívó irodalom. De éppen ebből a „csendből” következtethetjük, hogy az úri bosszú mekkora csapást mért a magyarság testére, lelkére. Ennek a tudatában kell végső ítéletet alkotnunk Taurinus Istvánról.

